

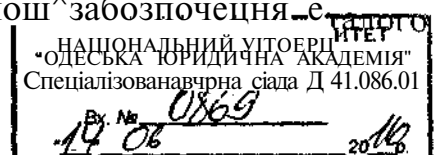
ВІДГУК

офіційного опонента
на дисертацію Стрибко Тетяни Іванівни на тему:
«Нормативно-правовий договір та договірний процес у суверенній
Україні»,
поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук
за спеціальністю 12.00.01 - теорія та історія держави і
права, історія політичних і правових учень

Актуальність теми дисертаційного дослідження обумовлена необхідністю побудови в Україні дійсно правової, демократичної, соціальної та економічно розвинутої держави яка гостро ставить проблему переоцінки цінностей, змін політико-правової системи, у центрі якої повинна бути людина як найвища соціальна цінність. Тому постають питання розширення і вдосконалення існуючої на теперішній час як звичайної правової бази, так і договірної нормативно-правової бази України, а разом з тим і наукове опрацювання її загальнотеоретичних основ, які регулюють суспільні відносини. Відомо, що одним із невід'ємних елементів цих відносин є нормативно-правовий договір, який виступає опосередковуючою ланкою між суб'єктами суспільних відносин.

Поняття «договір» розглядається як правове явище, ступінь вивченості якого, у цілому, висока, однак увага вчених юристів до різних видів договорів досить розподілена. Залишається слабкою і розробка проблем нормативно-правового договору та його договірного процесу, майже відсутнє використання останньої категорії у вітчизняній юриспруденції та своєрідне сприйняття даного феномена на категоріальному рівні.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до теми науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» на 2011-2015 рр. «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення

розвитку української державності і права» та плану науково-дослідницької роботи кафедри теорії держави та права «Наступність та оновлення як тенденція розвитку держави і права сучасної України».

Враховуючи вищесказане, тема дисертації Стрибко Т.І., що винесена для публічного захисту на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук, є актуальною як з наукової, так і з практичної точок зору.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Високий ступінь обґрунтованості результатів дослідження зумовлено достатньо раціональною та внутрішньо узгодженою структурою дисертаційної роботи. Загальна структура роботи в цілому є логічною, послідовною, раціональною відповідно до предмету, методу та завдань дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, поділених на одинадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Мета дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб на основі аналізу існуючих наукових підходів, історико-правових феноменів, а також чинного законодавства України та зарубіжних країн і практики його реалізації визначити генезис нормативно-правового договору як виду договору та договірному процесу, його сутність та особливості, питання правової регламентації нормативно-правового договору щодо удосконалення чинного законодавства, що стосується нього, його видів та договірному процесу.

Науково-теоретичне підґрунтя для виконання дисертації склали наукові праці фахівців у галузі філософії, загальної юриспруденції, міжнародного, конституційного, адміністративного та трудового права. Нормативною основою дослідження є Конституційний договір України 1995 р., відповідні Віденські конвенції про міжнародні договори 1955 та 1969 рр., Кодекс законів про працю України, Закон України «Про колективні договори і угоди», «Про концесії» та інші національні та міжнародні законодавчі нормативно-правові акти, що стосуються нормативно-правових договорів.

Емпіричною базою є дані з офіційного сайту Верховної Ради України, Міністерства юстиції України та Вільної енциклопедії.

Достовірність і новизна положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Ознайомлення із дисертаційним дослідженням дає підстави для висновку, що основні положення і висновки, які виносяться автором на захист, мають відповідний ступінь наукової новизни. Підґрунтям цих, на нашу думку, в більшості випадків, обґрунтованих та достовірних висновків, які доповнюють існуючі позиції науковців або по-новому надають вирішення існуючих проблем, виступає достатньо методологічна, теоретична, інформаційна та джерельна база.

Зміст дисертації в цілому характеризується досить високим теоретичним і науково-методологічним рівнем вирішення поставлених завдань. Чітко виражений теоретичний підхід, зокрема, вдало розроблені дефініції і класифікації дозволили автору аргументовано визначити власну позицію щодо багатьох означених дискусійних проблем.

Новизна одержаних результатів полягає в тому, що робота є однією з перших спроб комплексно, з використанням сучасних методів пізнання, урахуванням новітніх досягнень теорії та історії держави і права, визначити сутність та особливості теоретико-правових засад становлення, розвитку укладання нормативно-правових договорів у суверенній Україні, запропонувати шляхи подолання невирішених проблем, у тому числі щодо створення ефективного правового механізму щодо реалізації нормативно-правового договору.

У результаті проведеного наукового дослідження сформульовано ряд нових наукових положень і висновків, запропонованих особисто здобувачем.

Зокрема, в дисертаційному дослідженні:

- запропоновано авторське визначення поняття «нормативно-правовий договір» як добровільна, взаємна, у більшості випадків двостороння, письмова домовленість, однією із сторін якої завжди є орган влади як суб'єкт правотворчості, який встановлює договірні норми права, що

охороняються, та забезпечуються державою, та можуть бути підставою для виникнення, зміни та припинення певних правовідносин;

- визначено договірний процес як діяльність осіб, що укладають договір та беруть участь у його реалізації, щодо укладення та виконання договору, яка полягає: 1) у визначенні порядку підготовки, укладення договору, внесення змін та доповнень до нього; 2) у визначенні порядку вступу в силу договору, терміну його дії, порядку виконання; 3) у визначенні порядку розірвання договору, припинення його дії; 4) у встановленні умов для розірвання договору, припинення та призупинення його дії та реалізації; 5) у визначенні способів забезпечення виконання договірних зобов'язань та у встановленні порядку реалізації таких способів; 6) у визначенні умов та підстав притягнення до відповідальності за невиконання або неналежне виконання договірних зобов'язань; 7) у встановленні порядку притягнення до відповідальності за невиконання або неналежне виконання умов договору у разі існування відповідних підстав;

- у роботі охарактеризовано міжнародні, конституційні, адміністративні, колективні нормативно-правові договори та їх договірні процеси;

- виділені п'ять періодів становлення та розвитку договору як правового інституту історії па (с. 28 с.3 1), зокрема: 1) стародавній період (до VIII ст. до н.е.) — період зародження категорії договору, період хетської культури XV-XIV ст. до н.е.; 2) період античності (VIII ст. до н.е. - VI ст. н.е.) — період вивчення та розвитку договору як правової категорії: а) рання античність; б) класична античність; 3) період середньовіччя (VII ст. н.е.....XVI ст.)....період розвитку: а) цей період характеризується діяльністю середньовічних юристів-гросаторів (XI XIII ст.); б) до нього також належать: період Київської держави (кінець IX середина XII ст.); період феодальної роздробленості Русі XII-XIV ст.; 4) період нового часу (XVI — середина XX ст.) — занепаду, розвитку та поширення договору: з кінця XVI ст. договори втрачають значення джерела права; у XVII.....XIX ст. знову стають джерелом права; з XIX ст. до середини XX ст. договір як правова категорія досить широко починає

використовуватися у багатьох країнах світу, видаються нормативно-правові акти, які його регулюють; 5) сучасний період (із середини XX ст. — до теперішнього часу)....період розвитку та сталого існування;

- ознаки основних договірних доктрин XVII-XVIII ст. і теорії справедливості XX ст., характеристика робіт багатьох вчених-теоретиків XX ст., починаючи з 1917 р.;

- положення про те, що в залежності від класифікації нормативно-правових договорів, основними їх видами для України є: договори, залежно від сфери суспільних відносин, що регулюються; від основного суб'єкта укладення договору та галузей права, як: міжнародні нормативно-правові договори, конституційні, адміністративні, колективні нормативно-правові договори;

- власне визначення індивідуально-правового договору (с.76- с.77), нормативно-правового договору (с. 89), міжнародного (сі 36), конституційного (с. 149), адміністративного (сі71), колективного (с. 183—с. 184).

- аналіз змісту конституційного договору як внутрішньої, строкової, взаємної домовленості сторін у формі тютітико-правового консенсусу, сторонами якого є органи влади, яка підтверджується письмовим, офіційно опублікованим документом, що вступає в силу з моменту його підписання, яким регулюються суспільні відносини загального характеру, державний лад, а також визначається компетенція вищих органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

- стадії договірного процесу нормативного-правового договору (с 117), а саме: 1) підготовча стадія; 2) стадія укладення договору; 3) стадія набуття чинності договору; 4) стадія виконання договору; 5) стадія припинення дії договору; 6) стадія контролю;

- особливості договірного процесу певних видів цього договору (с. 166—с. 167), зокрема, особливо, стадії договірного процесу адміністративного договору: 1) підготовка до укладення договорів та оцінка підстав такого

Г 6

укладення; 2) оформлення договірних відносин, тобто надання договору певної форми, практично завжди письмової; 3) доведення змісту договорів до виконавців, власне укладання договору та сам процес його виконання; 4) контроль за виконанням договорів та оцінка результатів такого виконання; 5) вчинення дій, які пов'язані з припиненням чи призупиненням дії договору;

- запропонований комплекс пропозицій щодо удосконалення, розвитку законодавства, норми якого регулюють нормативно-правовий договір, його договірний процес.

Заслужують на увагу складені автором додатки, особливо досить вдалим є додаток «Н» роботи, у якому викладений запропонований проект Закону України «Про нормативно-правові договори».

Отримані Стрибко Т.І. наукові результати дослідження є достовірними, оскільки досягнуті за рахунок використання значної кількості методологічного інструментарію сучасної правової науки, філософських методів, характерних для загальнотеоретичної юриспруденції, спеціально-наукових методів наукового пізнання.

Отже, проведене дисертанткою дослідження та запропоновані рекомендації щодо удосконалення чинного законодавства щодо нормативно-правового договору та договірного процесу свідчить про те, що зазначені пропозиції та зміни можуть певною мірою покращити порядок укладення та реалізації цього договору, а також підвищать його роль та значення у державі.

Повнота висвітлення результатів дослідження. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, досить повно висвітлені у 14 публікаціях, серед яких 7-у наукових фахових виданнях, у тому числі одна у зарубіжному науковому виданні. Авторка взяла участь у багатьох науково-практичних конференціях і виступила на них із доповідями і повідомленнями, які додатково відображають наукові результати дисертації.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Поряд з позитивною в цілому оцінкою дисертації Стрибко Т.І., вважаю доцільним висловити критичні зауваження щодо окремих її положень і висновків. У роботі висловлена низка міркувань, що викликають заперечення, хоча самі по собі вони відносяться до дискусійних теоретичних та практичних питань.

1. Важко погодитися з висновком авторки, яка, аналізуючи особливі ознаки нормативно-правового договору (с. 82) вважає, що вони можуть бути як безоплатними, так і оплатними. На нашу думку, виходячи з їхньої природи нормативно-правові договори є безоплатними договорами.

2. Вбачається, що авторка не до кінця чітко визначає стадії договірнього процесу міжнародного та конституційного нормативно-правових договорів оскільки у підрозділі 2.3 «Поняття та стадії договірнього процесу» (с. 115) роботи, вона однією зі стадій договірнього процесу нормативно-правового договору окремо виділяє стадію контролю (це контроль за законним та належним виконанням усіх інших стадій договірнього процесу, за укладенням та виконанням договору; визначення способів забезпечення виконання договірних зобов'язань; притягнення до відповідальності за невиконання або неналежне виконання умов договору), а під час висвітлення та дослідження договірних процесів зазначених договорів у розділі 3 дисертаційної роботи..... ні (за виключенням договірних процесів укладання адміністративного та конституційного нормативно-правових договорів).

3. Вважаємо недоцільним підтримати пропозицію авторки з приводу того, що порядок реєстрації, строки опублікування, порядок вступу всіх договорів в юридичну силу мають бути нормативно-встановленими та визначеними. Зокрема така реєстрація може ускладнити процес виконання та реалізації адміністративних договорів, однією із сторін якого є приватний суб'єкт права.

4. Недостатньо уваги приділено принципам та складовим договірнього процесу.

5. Відсутній аналіз факторів, що впливають на ефективність нормативно-правових договорів та договірного процесу у суверенній Україні.

6. Праці «кандидатського рівня» передбачають проведення здобувачем соціологічних досліджень, які підтверджуються відповідними документами. Цього ми в дисертації не побачили.

Наведені спірні точки зору і висловлені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, яка носить самостійний і творчий характер, має наукову і практичну цінність. Наявність дискусійних питань, насамперед, характеризує складність і актуальність досліджуваної теми та власний підхід до її розгляду дисертантом. В дослідженні автору вдалося досягти поставленої мети.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що наведені в дисертації положення можуть бути застосовані у науково-дослідній сфері в якості основи для подальших розробок вдосконалення нормативно-правових договорів в Україні, а також у правотворчості при опрацюванні змін та доповнень до нормативно-правових актів, які регламентують договірний процес, а також у навчальному процесі під час підготовки лекцій, підручників та навчальних посібників з «Теорії держави та права», «Загальнотеоретичної юриспруденції», «Методології юридичної науки», спецкурсу «Джерела права».

Оцінка оформлення дисертації та змісту автореферату. Автореферат дисертації відповідає її змісту та повністю відображає основні положення і результати дослідження. Дисертацію та автореферат оформлено відповідно до встановлених вимог.

Аналіз тексту дисертації дозволяє відмітити, що автором здійснено комплексне вивчення, теоретичний аналіз, осмислення та розгляд доктринальних ідей та практичних аспектів щодо нормативно-правових договорів та договірного процесу в Україні і сформульовані рекомендації щодо напрямків і перспектив їх подальшого розвитку. Використання належної методологічної та інформаційної основ дисертаційного

дослідження надало авторові можливість отримати нові науково обгрунтовані результати, які мають як теоретичне, так і практичне значення.

Дисертація виконана на високому професійному рівні. Тема досліджена досить новію. Дисертант показав глибокі знання досліджуваної проблематики, вміння самостійно узагальнювати і аналізувати нормативні матеріали, спеціальну літературу, робити правильні, науково обгрунтовані висновки, формулювати визначення правових понять і пропозицій по вдосконаленню законодавства.

Зміст опублікованих матеріалів по дисертації і самої дисертації Т.І. Стрибо дає можливість зробити висновок, що проведено серйозне наукове дослідження нормативно-правового договору та договірного процесу у суверенній Україні. Рецензована дисертація характеризується як науковою, так і практичною значимістю. Зокрема, впровадження результатів дисертації у сфері науково-дослідницької діяльності дозволить використовувати їх для подальшого дослідження нормативно-правового договору як джерела права та правового інституту, а також напрямків розвитку договірного процесу.

Загальний висновок. Дисертація Т.І. Стрибо є завершеною науковою роботою, в якій вирішено важливу наукову проблему - визначені особливості нормативно-правового договору та договірного процесу у суверенній Україні. Здобувачем обгрунтовано нові наукові положення, висновки, пропозиції, рекомендації, одержані в результаті вивчення та аналізу значної кількості джерел, спеціальної літератури з тематики дослідження. Дисертаційна робота виконана на високому теоретичному рівні, є інформативною і заповнює існуючу прогалину в юридичній літературі з проблематики розгляду нормативно-правового договору та договірного процесу.

Дисертація Т.І. Стрибо відповідає спеціальності 12.00.01 - теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень.

Вищевикладене дозволяє зробити висновок, що за своїм змістом та науковою новизною дисертація Стрибо Тетяни Іванівни «Нормативно-

правовий договір та договірний процес у суверенній Україні» відповідає вимогам п. 9, 11 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а дисертантка заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 - теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень.

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ

Завідувач кафедри теорії права

та міжнародної інформації

Відкритого міжнародного

університету розвитку людини «Україна»,

заслужений юрист України,

член-кореспондент НАПрН України

О.Г. Муратин

